

ТУРК ДУНЁСИДА ҲАМКОРЛИКНИНГ РИВОЖЛАНИШИ

Дилмурод Хужамбердиев

мустақил изланувчи

Аннотация: Мазкур мақолада, Совет Иттифоқи парчаланганидан сўнг мустақилликка эришган туркий республикаларнинг Туркия билан муносабатлари ҳамда Турк дунёсидаги ҳамкорлик жараёнларининг ривожланиши таҳлил этилган. Тадқиқотда Туркиянинг минтақа давлатларига нисбатан юритган ташқи сиёсати, хусусан, мудофаа ва хавфсизлик соҳасидаги фаолияти кенг ёритилган. Шунингдек, Туркий давлатлар ташкилоти (ТДТ)нинг шаклланиши, унинг ҳарбий ва хавфсизлик соҳаларидаги институционал ҳамкорлик механизмлари кўриб чиқилган. Мақолада “Турк Дунёси - Нигоҳ 2040” ва “ТДТ 2022–2026 Стратегияси” каби асосий концептуал ҳужжатлар таҳлил қилинган ҳолда, туркий давлатларнинг умумий тил, маданият ва тарихий мерос асосида интеграциялашув жараёнида Туркиянинг етакчи роли ёритилган.

Калит сўзлар: Туркий давлатлар ташкилоти, Туркия, ҳарбий ҳамкорлик, хавфсизлик, интеграция, 2040 vision, ташқи сиёсат.

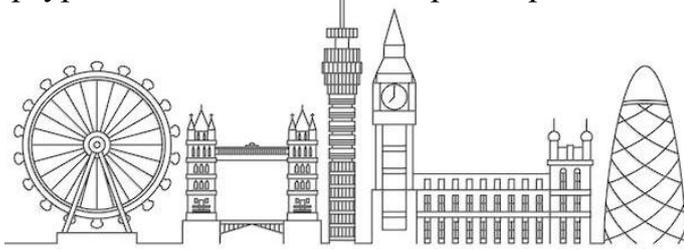
THE DEVELOPMENT OF COOPERATION IN THE TURKIC WORLD

Abstract: This article analyzes the relationships between Turkey and the Turkic republics that gained independence after the collapse of the Soviet Union, as well as the development of cooperation processes in the Turkic world. The study extensively covers Turkey's foreign policy towards the countries of the region, particularly its activities in the field of defense and security. Additionally, the formation of the Organization of Turkic States (OTS) and its institutional cooperation mechanisms in the military and security spheres are examined. The article highlights Turkey's leading role in the integration process of Turkic states based on common language, culture, and historical heritage, analyzing key conceptual documents such as "The Turkic World - Vision 2040" and "OTS Strategy 2022-2026."

Keywords: Organization of Turkic States, Turkey, military cooperation, security, integration, 2040 vision, foreign policy.

Асосий қисм

Совет Иттифоқи 1991 йилда парчаланганидан сўнг мустақилликка эришган туркий республикалар Озарбайжон, Қозоғистон, Қирғизистон, Ўзбекистон ва Туркманистон тарихий ва маданий умумийликка асосланган ҳолда Туркия билан муносабатларни қайта тиклашга киришдилар. Туркия бу давлатларни илк тан олган ҳамда улар билан дипломатик муносабатлар ўрнатган илк мамлакатлар қаторида

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

бўлди. Шу билан бирга, Туркия минтақадаги Россия таъсирини чеклашга қаратилган фаол ташқи сиёсат юритди (Aydın, 2002).

Туркия мазкур мамлакатларнинг муҳофаа тизимларини замонавийлаштириш ва ҳарбий соҳадаги салоҳиятини ошириш мақсадида бир қатор муҳофаа ҳамкорлик битимларини имзолади ҳамда ҳарбий ёрдам кўрсатди. Бу жараёнда Озарбайжон ва Марказий Осиё давлатларидан келган офицерларни тайёрлаш орқали Туркий давлатлар ташкилоти (ТДТ) тузилишидан олдин ҳам ҳарбий соҳада муҳим роль ўйнади. Туркия ва туркий республикалар ўртасидаги икки томонлама муҳофаа келишувлари кейинчалик минтақавий ҳамкорликнинг ҳуқуқий ва институционал асосини яратди (Outzen, 2023).

1990-йиллар ва 2000-йиллар бошларида амалга оширилган кўп томонлама ташаббуслар туркий давлатлар ўртасида ҳарбий ҳамкорликни мустаҳкамлашга хизмат қилди. 1992 йилда ташкил этилган Туркий давлатлар саммитлари туркий республикалар раҳбарларига муҳофаа ва хавфсизлик каби соҳаларда ҳамкорлик имкониятларини муҳокама қилиш имконини яратди (Aydın, 2002). Шунингдек, Хазар Муҳофаза ташаббуси каби қўшма дастурлар Хазар минтақасидаги энергия манбаларининг хавфсизлигини таъминлаш ва чегараларнинг барқарорлигини мустаҳкамлашни мақсад қилди.

Ушбу ташаббуслар натижасида 2009 йилда Туркий давлатлар ташкилоти (ТДТ) тузилиши учун замин яратилди. ТДТ доирасида ҳарбий ҳамкорлик институционал шаклга эга бўлиб, аъзо давлатлар ўртасида хавфсизлик соҳасидаги ҳамжиҳатликнинг янги босқичи бошланди. Кейинчалик глобал ва минтақавий жараёнлар ТДТ доирасида хавфсизлик ҳамкорлигининг аҳамиятини янада оширди. Бу жиҳат “Турк дунёси 2040 Vision” (Türk Devletleri Teşkilatı, 2021) ҳамда ТДТнинг 2022–2026 йилларга мўлжалланган стратегиясида ҳам алоҳида таъкидланган.

Туркий давлатлар умумий тил, тарих ва маданий меросдан фойдаланиб, ҳарбий алоқаларни чуқурлаштириш ва хавфсизлик соҳасида ҳамкорликни кучайтириш салоҳиятига эга бўлдилар. “2040 Нигоҳ” ташкилотнинг интеграция жараёни учун йўл харитасини белгилаб, хавфсизлик соҳасидаги устувор йўналишларни ҳам аниқлаб берди.

Хулоса

Турк дунёсидаги ҳамкорлик жараёнининг шаклланиши ва ривожланиши тарихий, сиёсий ва геостратегик омиллар билан узвий боғлиқдир. 1991 йилда Совет Иттифоқи парчаланганидан кейин Туркия мустақил туркий республикалар билан муносабатларни тиклаб, уларнинг илк стратегик шериғи сифатида намоён бўлди.

Туркиянинг фаол ташқи сиёсати, муҳофаа соҳасидаги ҳамкорлик битимлари ва ҳарбий ёрдам дастурлари натижасида туркий республикаларнинг миллий хавфсизлик тизимларини такомиллаштириш имкони яратилди. 2009 йилда Туркий давлатлар ташкилотининг тузилиши ушбу ҳамкорликни институционал даражага олиб чиқди.

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

“Турк Дунёси 2040 Vision” ва “2022–2026 Стратегияси” асосида ТДТ хавфсизлик, чегара муҳофазаси, терроризмга қарши кураш, кибер таҳдидлар ва экстремизм каби соҳаларда кўп томонлама ҳамкорлик йўлга қўйган. Айниқса, Туркия ва Озарбайжон ўртасидаги стратегик ҳарбий шериклик ТДТ доирасидаги интеграция жараёнларининг амалдаги намунаси бўлиб хизмат қилмоқда.

Шундай қилиб, Туркиянинг туркий давлатлар билан ҳамкорлиги фақат маданий ва иқтисодий эмас, балки геосиёсий жиҳатдан ҳам муҳим аҳамият касб этмоқда. Ушбу жараён минтақадаги барқарорликни таъминлаш, хавфсизлик тизимини мустаҳкамлаш ва Турк дунёсида умумий стратегик манфаатларни илгари суришда ҳал қилувчи омил бўлиб қолмоқда.

АДАБИЁТЛАР

1. Aydın, M. (2002). Türk dış politikası: Uluslararası ilişkiler, aktörler ve bölgesel dinamikler. Ankara: Siyasal Kitabevi.
2. Global Security. (n.d.). Caspian Guard Initiative. Retrieved from <https://www.globalsecurity.org>
3. Outzen, C. (2023). Turkey’s strategic partnerships in Central Asia and the Caucasus. Washington, D.C.: Center for European Policy Analysis.
4. Tarçın, M. (2025). Türk Devletleri Teşkilatı çerçevesinde güvenlik iş birliği ve Türkiye’nin rolü. Uluslararası Güvenlik ve Strateji Dergisi, 5(2), 246–248.
5. Türk Devletleri Teşkilatı. (2021). Türk Dünyası 2040 Vizyonu ve 2022–2026 Stratejisi. Ankara: Türk Devletleri Teşkilatı Yayınları.

